

הספר

בית

ביבליוגרפיה

דיון

חקר אישי

יישום בבית הספר

מיומנויות קוגניטיביות

נורמות חברתיות

כישורים חברתיים

עבודה זו חוקרת את נושא **פיתוח הכישורים החברתיים** אצל תלמידי בית הספר בכלל ו"הר וגיא" בפרט. מטרת העבודה היא לבדוק אילו פעולות עושה בית הספר כדי לפתח כישורים חברתיים, מנהיגות וכריזמה אצל תלמידיו, ואיך תהליך החיברות מתבצע בבית הספר.

בחרתי להתמקד בנושא זה, מכיוון ששאלתי את עצמי מהי תרומתו של בית הספר לתלמידיו.

הגעתי למסקנה שזה לא יכול להיות רק הקניית הידע של בית הספר. תרומתו של בית הספר חייבת להיות תרומה לפן החברתי של התלמיד.

במהלך סקירת הספרות בחרתי להסתייע במקורות: מאמרים, כתבי עת, הרצאות, מילון וויקפדיה.

לחקר האישי שביצעתי היו שני חלקים. הראשון והעיקרי – ראיונות עם ארבעה נשות חינוך והשני - סקר עם 40 בני נוער מכיתתי.

המסקנה המרכזית של העבודה היא, שבית תורם רבות לפיתוח הכישורים החברתיים בין אם בכוונה ובין אם לא. בית הספר תורם רבות לפיתוח המנהיגות בפעילות הבלתי פורמליות. אך לבית הספר אין תרומה בפיתוח כריזמה.

העבודה התבצעה בידי ניצן טירולר תלמיד כיתה ט' בהר וגיא במסגרת קורס לעריכת עבודות חקר, במרכז מדע ודעת למחוננים במכללת תל חי, תש"ע 2013.

הספר

בית

ביבליוגרפיה

דיון

חקר אישי

יישום בבית הספר

מיומנויות קוגניטיביות

נורמות חברתיות

כישורים חברתיים

מהם כישורים חברתיים

היכולת לשחק עם
האחר.
יכולת שימושית מאוד
לכל הגילאים.

דן קורין ומלי קלסר (קורין וקסלר, 2004) מגדירים כישורים חברתיים כ"יכולת להשתלב בתוך מעטפת החוקים הגלויים והסמויים של החברה בצורה תואמת. אמנם יש מערכת חוקים שחלקם גלויים אך רובם סמויים, כגון ציניות, הומור וכו'. צריך לגלות אותם ולהשתלב במערכת החוקים בצורה תואמת, שלא תצרום לאחר".

קורין וקלסר קובעים כי כל ההתנהגויות החברתיות הן לשם השגת מטרות. השניים מגבשים הגדרת עבודה לכישורים החברתיים וקובעים כי:

במישור ההתנהגותי – "זו היכולת לשחק עם אחר, להתחלק בשיחה עם אחר, לרכוש חבר, לשמור על קשר חברתי, להתרחק מחבר, להזמין ולהיות מוזמן לחברים ולאירועים, להיות מקובל".

ברמת הרגש – "זו היכולת להבין את הרגשות, הצרכים והמניעים של האחר, אמפטיה".

ברמת הקשר – "זו היכולת לתאם את ההתנהגות עם כלל הנסיבות: התרבות, המקום, הנוכחים, החוקים הנהוגים, האווירה הרגשית, תלוית מקום או אנשים, מגבלות הזמן, המשימה הנוכחית בה עוסקים, ההתנסות הקודמת בסיטואציות דומות".

ברמת הויסות – "היכולת לווסת את עוצמת התגובה, את עיתוי התקשורת, את המגע, את המרחב האישי, בהתאם לצרכי האחר".

איך אפשר ללמוד את הכישורים החברתיים?

קורין וקלסר קובעים כי המקור של הכישורים החברתיים הוא לימוד השפה החברתית. זו שפה שצריך ללמוד אותה.

הספר

בית

ביבליוגרפיה

דיון

חקר אישי

יישום בבית הספר

מיומנויות קוגניטיביות

נורמות חברתיות

כישורים חברתיים

רוב האנשים רוכשים אותה באופן טבעי ואלו הלוקים ביכולת זו יכולים ללמוד אותה כמו שלומדים שפה זרה, בשני תנאים: תנאי ראשון: הם לומדים ב"אולפן" – שמאפשר להם ללמוד שלב אחרי שלב את חוקי השפה החברתית ואת שימושיה, בעזרת ההורים והמורים. תנאי שני: הם חווים חוויה רגשית משמעותית של הצלחה בהגשמת מטרותיהם בעזרת השפה החברתית שהם רוכשים. רוב האנשים לומדים באופן טבעי את היכולת החברתית. זה עניין של ניסוי וטעייה ולמידה מהאחר.

מהי חשיבותה של ההתנסות החברתית?

ג'ון ג'יי מישוניס (מישוניס, 1999) קובע כי "בהעדר התנסות חברתית הפרט הופך לאובייקט במקום לאדם בעל זהות" ומסביר שבלי התנסות חברתית האדם לא מתפתח מבחינה שכלית ורגשית. האישיות של האדם מעוצבת על ידי התנסות חברתית והפנמת החברה הסובבת לנו. ההתנסות החברתית חשובה גם לחברה אשר בעזרתה היא משמרת את התרבות שלה.

סוכני חיברות

מישוניס (מישוניס, 1999) מגדיר את החיברות כ"תהליך ההתנסות החברתית המתמדת שבאמצעותה אנו מפתחים את הפוטנציאל האנושי הגלום בנו".

מה הם סוכני חיברות ואלו מהם משפיעים על הילד?

"תהליך החיברות מתבצע על ידי קבוצות שונות בהן נתקל היחיד במהלך חייו בהקשרים החברתיים השונים. סוכני החיברות העיקריים הם: משפחה; בית ספר; תקשורת המונים; וקבוצת השווים: קבוצה המורכבת מבני אותו גיל ואותו סטטוס חברתי ותחומי עניין משותפים" (ויקיפדיה).

בית הספר

כישורים חברתיים   נורמות חברתיות   מיומנויות קוגניטיביות   יישום בבית הספר   חקר אישי   דיון   ביבליוגרפיה

רוברט דריבין (דריבין, 1969) קובע שבכל מסגרת חיברות לומדים משהו, מעצם הטבע השונה של ההזדמנויות, המגבלות והמטרות של מסגרת זו ועצם ההסתגלות אליה.

מישוניס טוען שהמשפחה היא סוכן החיברות החשוב ביותר במיוחד בגילאי 0-12, מכיוון שבתקופה זו הילד תלוי בעיקר במשפחתו. לכן רוב הדעות של הילד הם כמו של משפחתו. לא כל החיברות הנעשית במשפחה היא בכוונה. הילדים לומדים ללא הרף מהסביבה.

דריבין מוסיף ואומר כי הגישות המסורתיות להבנת התהליך החינוכי בבית הספר עוסקות רק בידע שבית הספר מקנה לתלמיד. אבל מה שמבדיל את בית הספר מסוכנויות חיברות אחרות כמו משפחה, חוגים, מועדון נוער ועבודה הוא שבבית הספר התלמידים מתקדמים מכיתה לכיתה במרווחים של שנה. מידי שנה הם מנתקים קשרים עם קבוצת מורים אחת ויוצרים קשרים עם קבוצת מורים אחרת. הם עוברים את בית הספר בקבוצות גיל אחידות.

בועז הרפז (הרפז, 2012) קובע כי מה שלא נלמד בבית הספר לומדים מהמשפחה, תנועת נוער, חוגים, חברים וכו'.

פיתוח וחינוך למנהיגות

מהי מנהיגות?

אורנה שמחון (שמחון, 2006) כאשר היא מבקשת להגדיר את מהותה של מנהיגות, מצטטת את החוקרים הבאים, במטרה לגבש מעין נוסחה:

תקשורת המונים, סוכן חיברות חשוב שישפיע עלינו במשך כל חיינו

הספר

בית

ביבליוגרפיה

דיון

חקר אישי

יישום בבית הספר

מיומנויות קוגניטיביות

נורמות חברתיות

כישורים חברתיים

מנהיגות, תכונה חשובה שרבים מנסים לרכוש אותה, אך עדיין אין הסכמה כללית לגבי הגדרתה

מינצברג: "מנהיגות היא היכולת להניע אנשים ללא כפייה".

ג'וינס: "מנהיגות משמעה לעצב ולספק חזון משותף, לדעת להציגו באופן בהיר ולהשיג הסכמת הכלל לגביו".

פידלר: "מנהיגות היא יכולתו של פרט להשפיע על פעילות הקבוצה".

רדל: "מנהיגות היא תכונה של אישיות מרכזית המלכדת את פעילותה של קבוצה".

מנהל: "מנהיגות היא היכולת להניע אחרים למצות את עצמם".

הרסי ובלנצארד: "מנהיגות היא יכולתו של אדם להשפיע על פעולות יחיד או קבוצה בכיוון של השגת מטרה

במצב נתון".

איך בית הספר מכון ומכשיר את התלמידים למנהיגות שתוביל להשגת מטרות?

דריבין (דריבין 1969) קובע שתלמידים לומדים בבית הספר לא רק מהידע שהוא מקנה להם, אלא גם מהחוויות שהוא מיצר להם.

שמחון קובעת שהתלמידים המתאימים לפיתוח מנהיגות בבית הספר הם: תלמידים מאותרים כבעלי כישורים מנהיגותיים; תלמידים בעלי מוטיבציה להיות מעורבים בתכנית; תלמידים בעלי מחויבות אישית.

שמחון קובעת שכדי לפתח מנהיגות צריך להקנות לתלמידים ידע בהפעלת פעולות; לקיים עבור התלמידים פעילויות על ידי מנחים שלמדו מדעי ההתנהגות, על מנת שיפתחו אצלם כישורי מנהיגות; התנסות של התלמידים בהנחית תנועות נוער וארגון טקסים.

הספר

בית

ביבליוגרפיה

דיון

חקר אישי

יישום בבית הספר

מיומנויות קוגניטיביות

נורמות חברתיות

כישורים חברתיים

מהי כריזמה

ההגדרה של כריזמה לפי מילון ספיר היא: "כישרון של אדם להשפיע על ציבור ולמשוך אחריו חסידים, כושר מנהיגות, קסם אישי".
ההגדרה לפי ויקפדיה היא: "כריזמה היא תכונה המתארת אדם מושך בעל קסם אישי, יכולת שכנוע וכשרון תקשורת בין-אישית מצוינים.
אדם כריזמטי מסוגל להשתמש בתכונות אלו, ולא בדיבור ובהיגיון לבדם, כדי לפנות לליבם של אנשים אחרים ולהשפיע על דעתם.

קשה לתאר את המילה כריזמה, בגלל קריטריונים רבים וגיוון תרבותי רחב. המונח משמש בדרך כלל על מנת לתאר אישיות המסוגלת להוביל, להקסים, לשכנע, לעורר השראה ו/או להשפיע על אחרים. היא מתייחסת בעיקר ליכולת של אנשים מסוימים לקבל בקלות תשומת לב, הערצה והתפעלות, באמצעות אישיות והופעה מושכת. אנשים כריזמטים מצליחים לעורר רגש באחרים, והם משדרים ביטחון עצמי ורוגע. והם לרוב בעלי תקשורת מצוינת ונואמים טובים".

האם ניתן לפתח כריזמה בבית הספר? תשובה על כך ודיון מובאים בראיונות האישיים שנערכו בעבודה זו (ראה עמ' 10 בעבודה זו)

הספר

בית

ביבליוגרפיה

דיון

חקר אישי

יישום בבית הספר

מיומנויות קוגניטיביות

נורמות חברתיות

כישורים חברתיים

נורמות בבתי הספר

חברט דריבין (דריבין, 1969) מגדיר נורמה חברתית כ"סטנדרטים של התנהגות התלויים במצב, המורים כיצד חייב אדם לפעול בתנאים מוגדרים".

חיברות לנורמות חברתיות בבית הספר

דריבין קובע שבבית הספר התלמידים לומדים לרכוש נורמות חברתיות. אלה נורמות שאין להם שימוש במשפחה.

מישוניס (מישוניס, 1999) טוען שחוץ מהידע שבית הספר מקנה לתלמידיו הוא גם מקנה להם לקחים, תובנות ונורמות חברתיות בלתי רשמיות ורשמיות, למשל כמו תחרותיות והישגיות.

דריבין קובע כי הנורמות הנלמדות בבית הספר הן:

עצמאות: לפעול באורח חיים עצמאי

הישגיות: לבצע משימות באורח פעיל ולשלוט בסביבה בקני מידה של הצטיינות

אוניברסאליזם וספציפיות: להיות רגיל שנוהגים כך ולנהוג באחרים לפי קטגוריות ושהחלוקה נעשית לפי מספר קטן של תכונות נבדלות.

עצמאות: דריבין אומר כי גודלה של הכיתה אינו מאפשר יחסי תלות עם המורה לכן התלמיד לומד להתנהל באופן עצמאי.

בית הספר מעודד את עצמאות התלמיד בכך שהוא דורש ממנו לזוטר על קשרי תלות עם המשפחה ועם חבריו, כלומר דורש ממנו לזוטר על ערכים כמו שיתוף פעולה ועזרה הדדית, ודוחף אותו ללמוד באופן עצמאי כדי לגלות מהי יכולתו האמיתית. דריבין מסיק שהתרומה של בית הספר לחיי התעסוקה בתחום העצמאות אינה גדולה מכיוון שבעבודה זה לגיטימי להעזר במשפחה או בחברים ושיתוף פעולה ועזרה הדדית רצויים.

בית הספר

כישורים חברתיים	נורמות חברתיות	מיומנויות קוגניטיביות	יישום בבית הספר	חקר אישי	דיון	ביבליוגרפיה
-----------------	----------------	-----------------------	-----------------	----------	------	-------------

מגיל קטן אנו לומדים להתנהג לפי קנה מידה של הישגיות. ולרדוף אחרי הצלחה

הישגיות: דריבין קובע כי במשפחה יותר קשה לפתח הישגיות מאשר בבית ספר כי לבית הספר יש יותר כלים ויותר חוויות כדי ללמד נורמה זו. בית הספר מפתח הישגיות על ידי השוואת הערכות המבחנים ועבודות הכתה של התלמידים. הוא טוען שבכיתה הדרישה להישגיות היא ספציפית, חמורה ואישית, בעוד הדרישה להישגיות מחוץ לכיתה בתחומים כמו דרמה או ספורט היא קבוצתית ופחות מחמירה.

אוניברסאליזם וספציפיות: דריבין אומר שבשל מבנהו הייחודי של בית הספר אוניברסאליזם וספציפיות נלמדים בו זמנית, למשל חלוקה לקטגוריות ברורות אך לכל הקטגוריות דרישות אחידות וברורות. בית הספר מלמד ביתר יעילות את הנורמות ספציפיות ואוניברסאליזם כי הוא דורש מהתלמידים גמישות, והוא נותן לתלמיד הזדמנויות רבות להבחין בין השוני לבין הדמיון ביניהם. הוא טוען שבמשך השנים התלמיד לומד להבחין במה הוא דומה ובמה הוא שונה. הוא לומד לקבל את התנאים האחידים ולנהוג על פיהם אך לראות את השוני בכל אחד.

הרפז (הרפז, 2012) טוען שבית הספר לא רק מייצר "בוגרים רצויים" שעונים על דרישות החברה, הוא גם מייצר "תלמידים רצויים", תלמידים שעונים על דרישות חוקי בית הספר. הרפז טוען כי לבית הספר יש מטרה פנימית לכן הוא יכול לשמור על קיומו ללא תלות במטרות החיצוניות. לכן הוא הקנה למושגי החינוך: למידה, הוראה וחשיבה, תוכן בית ספרי ולא תוכן אמיתי. הוא טוען שבבתי הספר לרוב מקנים לנו כלים שיעזרו לנו בחיים, ערכים שרצויים לחברה שלנו והם מאפשרים לילד לבטא את עצמו, ומה שלא נלמד בבית הספר לומדים מהמשפחה, תנועת נוער, חוגים, חברים וכו'.

הספר

בית

ביבליוגרפיה

דיון

חקר אישי

יישום בבית הספר

מיומנויות קוגניטיביות

נורמות חברתיות

כישורים חברתיים

מיומנויות קוגניטיביות

על פי וויקפדיה: "מיומנות קוגניטיבית היא כל פעולה שהמוח יכול לעשות, וניתנת לסיווג, מדידה ובקרה. לכל מיומנות קיימים לעתים תרגילים שניתן לבצע על-מנת להשיג שיפור. פעולות כמו קידוד לזיכרון, יצירת קשרים חדשים במוח באמצעים יצירתיים, קריאה, תקשורת וכו', הן מיומנויות קוגניטיביות. לעומתן, חלימת חלום או כניסה לתת מודע אינן מיומנויות קוגניטיביות, עקב היותן מסווגות כחוויות סובייקטיביות, ולא ניתן למדוד או לבקר אותן עם הטכנולוגיה הקיימת כיום".

באיזה אופן יכולות קוגניטיביות עשויות להשפיע על הכישורים החברתיים ולהפך?

כבר נטען קודם על ידי מישוניס, כי האדם אינו מתפתח מבחינה שכלית ורגשית ללא התנסות חברתית.

יישום בבתי ספר

מה בית הספר מפתח יותר אצל תלמידים בחטיבת הביניים: יכולות קוגניטיביות או יכולות חברתיות?

הוברט דריבין (דריבין 1969) טוען שבכיתה התחום הקוגניטיבי הוא הנחשב ביותר כהישג אך מחוצה לה התחום הקוגניטיבי אינו קובע והינו פחות חשוב. דריבין טוען שבית הספר נותן אפשרויות לתלמידים להצליח בתחומים שאין בהם דרישה ליכולות קוגניטיביות. בועז הרפז (הרפז 2012) טוען שבבתי הספר לרוב מקנים לנו כלים שיעזרו לנו בחיים, ערכים שרצויים לחברה שלנו והם מאפשרים לילד לבטא את עצמו.

בית הספר

ביבליוגרפיה	דיון	חקר אישי	יישום בבית הספר	מיומנויות קוגניטיביות	נורמות חברתיות	כישורים חברתיים
-------------	------	----------	-----------------	-----------------------	----------------	-----------------

חקר אישי

בפרק זה נערכו ראיונות עם ארבעה נשים שעוסקות בחינוך והן: יהודית ארזי, יועצת בהר וגיא; רחל טירולר יועצת חינוכית ומטפלת ומדריכה משפחתית; מירית סופר מורה למנהיגות; גלית רייס מחנכת כיתה ט' ומרכזת מחזור בהר וגיא. הראיונות כלשונן מצורפים לעבודה זו כקובץ גליון.

תקשורת בין אישית, אחת מהיכולות החברתיות החשובות ביותר

הגדרת הכישורים חברתיים

ארזי קובעת, שכישורים חברתיים אלו סך כל המערכת הרגשית והקוגניטיבית של אדם, בעקבותיה הוא מנהל את חייו החברתיים, מקבל החלטות, בוחר בחירות ומתמודד עם מצבי חיים שונים.

טירולר קובעת, כי כישורים חברתיים מתבטאים בפתיחות לשונה, בסקרנות להכיר מגוון גדול של בני אדם, בנכונות להקשיב לעמדות לא מוכרות לי וביכולת לקבל שוני וגיוון ללא שיפוט וביקורתיות. הם מתבטאים גם ביזמות בתחום החברתי, וביכולת לקחת אחריות על עצמי ועל אחרים. "כישורים חברתיים זה הרצון להנהיג מהלכים חברתיים שונים איתם אני מזדהה ומעל הכול להיות מוכן לשלם את המחיר של תוצאות מעשיי ולהסכים להתמודד עם חוסר וודאות. כמו כן נכונות לעזור לזולת תוך כדי סיכון האינטרסים האישיים שלי", אומרת טירולר.

לפי סופר, כישורים חברתיים הם היכולות לראות את האחר, לראות את הרצונות והקשיים שלו, יכולות הקשבה, לוותר ולהתפשר, יכולות לבטא את עצמי. כלים חברתיים חזקים הם חוש הומור, וכישרון שהוא נעים לאנשים. יכולות אלה הם הדברים המביאים אותך להיות חביב על אנשים. לא כולם מעוניינים לרכוש יכולות אלה ולא כולם מעוניינים להיות חביבים על אנשים.

הספר

בית

ביבליוגרפיה

דיון

חקר אישי

יישום בבית הספר

מיומנויות קוגניטיביות

נורמות חברתיות

כישורים חברתיים

לפי גלית רייס, כישורים חברתיים זו היכולת לתקשר עם בני אדם, להבין אותם, להיות רגיש כלפיהם, לדעת לנהל שיחה, לדבר ולהיות קשוב. צד אחר של כישורים חברתיים זו היכולת להפעיל ולהנהיג.

הגדרת הכריזמטיות

ארזי מגדירה כריזמטיות כתכונת אישיות של אדם שאחרים מרגישים בטוחים לידו, מקשיבים לו, בדרך כלל תומכים בדעותיו, מחשבותיו, החלטותיו, מעשיו... דהיינו הולכים אחריו, בדרך כלל זה עלול להיות ב"עיניים עצומות". טירולר אומרת, שכריזמטיות היא בעיקרה אוסף של תכונות מולדות וצמיחה במערכת משפחתית וחברתית תומכת. תכונות אלה כוללות, לרוב, מראה פיזי נאה, אם כי ההיסטוריה מלאה בדוגמאות של אנשים כריזמטיים בעלי מראה פיזי חריג, למשל נפוליאון. אדם כריזמטי צריך אינטליגנצייה רחבה ובעיקר אינטליגנצייה רגשית. הוא צריך ביטחון עצמי רב, סמכותיות, דימוי עצמי גבוה, יכולת התבטאות רהוטה, דוגמא אישית בכל תחום אליו האדם מתייחס ואמינות גבוהה. אם כי ידועות דוגמאות רבות למנהיגים כריזמטיים שהוליכו את עמם שולל. למשל היטלר. סופר טוענת, כי כריזמטיות היא יכולת לסחוף אחרים, יכולת לגרום לאנשים להקשיב לך, היכולות לגרום לאנשים לרצות לקבל ממך משהו. כריזמה זו תכונה שעוזרת ליכולות האלה. "אני עוד לא רואה איך אפשר לרכוש את הדבר הזה. בניגוד למנהיגות, זה דבר שיש או אין", טוענת סופר. לפי רייס, אדם כריזמטי זה אדם שיש בו איזשהו כוח, קסם אישי ויכולות לסחוף אנשים אחריו, להוביל אותם, או להנהיג אותם. זה יכול להיות גם לכיוון חיובי וגם לכיוון שלילי. זו תכונה שנולדים איתה.

נפוליאון, אדם שהשתמש בכריזמטיות שלו כדי להוביל עם שלם אחריו

הספר

בית

ביבליוגרפיה

דיון

חקר אישי

יישום בבית הספר

מיומנויות קוגניטיביות

נורמות חברתיות

כישורים חברתיים

הגדרת המנהיגות

ארזי טוענת, כי מנהיגות זו תכונת אישיות של אדם שמרגיש מספיק בטוח בעצמו להביע דעותיו וליזום מהלכים של עשייה חברתית, ציבורית בלי לחשוש "מה יגידו" האחרים. זאת אומרת - האדם הולך עם האמת הפנימית שלו ויוצא אל החברה עם עשייה כלשהי. בדרך כלל מנהיגים שמייצגים דעות ומעשים מקובלים על אחרים הם אנשים מאוזנים קוגניטיבית ורגשית ולכן אחרים נוהים אחריהם. זה מביא אותם למעמד חברתי מקובל על אחרים.

טירולר טוענת, שמנהיגות הינה שילוב של כל התכונות אותן ציינו בהגדרה לכישורים חברתיים ובהגדרה לכריזמטיות, בנוסף לנוכחות בצומת בה מצטלבות פרשות דרכים משמעותיות. מדובר למשל במצבי חירום או לחץ בהם נדרשת התייבבות מידית של אדם שמבין היטב את ההתרחשות, תופס יוזמה ואחריות.

סופר קובעת כי מנהיגות היא מצב שבו אדם מוביל אנשים אחרים; אדם רותם אנשים אחרים לדבר כלשהו. הוא יכול לעשות זאת בעזרת הרבה כישורים כמו: יכולות דיבור או כריזמה. מנהיג יכול להנהיג לכל מטרה, לכן היא עלולה להיות גם טובה וגם רעה. ברוב הפעמים, מנהיגים לא יהיו אהובים על כולם, עקב כך מנהיגות עלולה לפגוע בצד החברתי של המנהיג. לרוב, מנהיגים יכולים להיות בודדים, מכיוון שהם אנשים לא חברתיים.

כיצד מפתחים כישורי כריזמטיות, מה עושה המוסד החינוכי על מנת לפתח כישורים אלה?

ארזי אומרת: "כריזמטיות, לדעתי, זו תכונת אישיות שיכולה להתפתח מהילדות הראשונה, מ 0 עד 5, כאשר הבסיס שלה הוא ביטחון עצמי, והערכה עצמית של האדם. היא יכולה להתפתח בעיקר מהבסיס המשפחתי של התינוק/ הילד. אם הילד חסר את הבסיס הראשוני הזה, אני לא רואה אפשרות משמעותית לפתח את התכונה הזו בהמשך החיים. בשנות חייו הראשונות הרך הנולד חווה התקשרות עם הדמויות המשמעותיות לו, דהיינו, הוריו בעיקר.

הספר

בית

ביבליוגרפיה	דיון	חקר אישי	יישום בבית הספר	מיומנויות קוגניטיביות	נורמות חברתיות	כישורים חברתיים
-------------	------	----------	-----------------	-----------------------	----------------	-----------------

דפוס ההתקשרות של התינוק הפעוט משמעותי להתפתחות אישיות חזקה מספיק כדי להיות כריזמטי ו/או מנהיג. דפוס התקשרות זה נקרא "התקשרות בטוחה". ילד שאינו חווה זאת, יתקשה לפתח תכונת אישיות של כריזמטיות ו/או מנהיגות. ניתן בהמשך החיים להתחזק או להיחלש על פי חוויות חיים שונות שמחזקות או מחלישות את הביטחון העצמי אבל אם אין בסיס ראשוני של התקשרות בטוחה, אני לא רואה בסיס משמעותי לפיתוח תכונות אלו בהמשך". ארזי טוענת, כי בית הספר יכול לחזק כישורים אלה, כאשר התלמיד מגיע עם הבסיס החוויתי/רגשי המתאים כמו שתואר למעלה. בית הספר יכול להטיל משימות מנהיגות חברתיות שונות, להציע הצטרפות לפרוייקטים חברתיים, לספק הזדמנויות של יוזמה חברתית בכיתה/ במחזור/ בבית הספר/ בקהילה. כל זאת עם ליווי עידוד והדרכה של בית הספר לתלמיד. טירולר אומרת, שכריזמטיות היא תוצאה של תכונות מולדות המשולבות במערכת תמיכה משפחתית וסביבתית חזקה. סופר אומרת, כי כריזמטיות אי אפשר לפתח בניגוד למנהיגות. אפשר לשפר את הביטחון העצמי שהוא התכונה הכי קרוב לכריזמה. יותר קל לפתח ביטחון עצמי אצל ילד קטנים.

רייס אומרת, שבית הספר מנסה להעניק את היכולות לפתח כישורים חברתיים וכישורי מנהיגות, אבל כריזמטיות אי אפשר לפתח. בית הספר מפתח כישורים חברתיים גם בעזרת הקניית ידע, כלומר למידה תאורטית, וגם בעזרת למידה מעשית על ידי יצירת חוויות לתלמיד.

איך בית הספר "הר וגיא" מכוון ומכשיר את התלמידים ליכולת הובלה ומנהיגות?

ארזי אומרת, שבמקביל לכל שעות הלמידה, ישנן שעות של הובלת מנהיגות חברתית במסגרת נושאים חברתיים שנלמדים בבית הספר "הר וגיא". בית הספר מזמין את התלמידים להיות שותפים למשימות חברתיות שונות כמו: סמינר מנחים עמיתים בנושאי כישורי חיים שונים, מניעת עישון, שתייה, אהבה וחברות, הנחייה של יום העיון לזכר אסון המסוקים, השתתפות במועצת תלמידים ומועצה ירוקה, כל אלה עשויים לפתח כישורי מנהיגות. גם ביום יום, במסגרת שעורי חברה – יש לתלמידים בעלי נטייה למנהיגות הזדמנות לפעול. כל זאת בעידוד, ליווי והנחיית צוות המורים, היועצים, הריכוז החברתי.

הספר

בית

ביבליוגרפיה

דיון

חקר אישי

יישום בבית הספר

מיומנויות קוגניטיביות

נורמות חברתיות

כישורים חברתיים

אובאמה, אחד המנהיגים הגדולים בעולם

טירולר קובעת, כי בית הספר עשוי לסייע רבות לתלמידים לפתח תכונות של הובלה ומנהיגות, בעיקר דרך הפעילות הלא פורמלית: טיולים; ארועי ספורט ואירגון מסיבות. כמן כן שיתוף התלמידים באירועים המאפשרים להם להפגין כישוריהם בתחום המוזיקה, האירגון, הספורט, התאטרון, אירגון הבמה, כגון: תאורה, ציור, נגרות, תפאורה, נהיגה לבעלי רישיון, תקשורת, ווידאו, טלוויזיה, הגברה וכולי. בסיכום: על ידי הפגנת כישוריהם הלא אינטלקטואלים במובן המקובל.

סופר טוענת שבית ספר יותר מדכא את המנהיגות מאשר מפתח אותה. רק ילד שבא מבית מאוד חזק ויש לו כישורי מנהיגות לא ידוכא במערכת כזאת. בית הספר מדכא את התלמידים, מכיוון שהוא לוקח כמות עצומה של ילדים, שכל אחד עולם בפני עצמו, ורוצה שכולם יהיו זהים ומודד אותם לפי ציון. רוב הילדים לא יכולים לפתח מנהיגות כי הם לומדים דברים זהים בלי התייחסות לאישיות שלהם, לכן הם לא מפתחים מנהיגות והם לא מבטאים את עצמם. כאשר אתה ילד אתה צריך שיתחסו אליך ויכירו ביתרונות ובחסרונות שלך, ובמערכת החינוך לא מתייחסים ככה אל ילדים. למשל: אם ילד מוכשר במוזיקה הוא יכול לפתח את התחום הזה ולהפוך למנהיג דרך המוזיקה. בית הספר לא רואה את הכישרון הזה של הילד, לכן הוא מכריח אותו ללמוד היסטוריה, מתמטיקה, אזרחות ועוד הרבה תחומים שלא קשורים אליו ולא מעניינים אותו. לכן הוא מדוכא. במערכת החינוך רק הילדים המתאימים למערכת מפתחים את המנהיגות שלהם בבית הספר, אבל מטבען של מערכות גדולות שהם לא יכולות להגיע לכל אחד.

רייס טוענת כי מטרת בית הספר היא לא רק ללמד, אלא גם לחנך. ב"הר וגיא" רואים חשיבות מאוד גדולה בפיתוח כישורים חברתיים, ובהכשרת התלמיד להיות לאזרח תורם, אזרח בעל מעורבות חברתית. "הר וגיא" משקיע אנרגיה רבה וזמן רב בפיתוח כישורים חברתיים. יש שיעורי מנהיגות, שבהם דנים על מנהיגים ודילמות מוסריות ומתמודדים עם אתגרים חברתיים שבהם צריך להשתמש ביכולת הובלה וארגון.

הספר

בית

ביבליוגרפיה

דיון

חקר אישי

יישום בבית הספר

מיומנויות קוגניטיביות

נורמות חברתיות

כישורים חברתיים

יש פרויקט "יפעת", שבו כל ילד בכיתה י' תורם 60 שעות עבודה לקהילה. "תרומה לקהילה מכשירה אותך להיות מנהיג. מנהיג חייב לצמוח מלמטה" טוענת רייס. רייס מוסיפה, ש"הנחיית סדנאות נגד אלכוהול ועישון, הנחיית פעילות על אסון המסוקים והשתתפות בוועדות כמו מועצת תלמידים ומועצה ירוקה, כל אלה מכשירים אותך למנהיגות. כל המרכיבים של השותפות החברתית נותנים לך ראייה יותר רחבה על הקהילה ומכשירים אותך לתכונות שבונות מנהיג".

באיזה אופן היכולות הקוגניטיביות עשויות להשפיע על הכישורים החברתיים ולהפך?

"תאורטית נראה שילד עם יכולות קוגניטיביות יכול להיות בעל כישורים חברתיים טובים מכיוון שהוא יכול להעזר ביכולות הקוגניטיביות שלו שינחו אותו לעשות את המעשים החברתיים הנכונים. אבל למעשה אין שום קשר בין השניים" טוענת ארזי.

טירולר טוענת, שיכולות קוגניטיביות העשויות להשפיע על הכישורים החברתיים הן אלה שמצטיינות בתפיסה תלת מימדית, שקולטות במהירות מצבים של כאן ועכשיו, עבר ועתיד. מדובר ביכולת גמישות רבה, ראייה חדה ותרגום מהיר של ההבנה לשפת המעשה. אדם שניחן בתכונות אלה מממש בהצלחה את כישוריו החברתיים. כאשר הוא חסר תכונות אלה נגלה אדם חסר ביטחון, תלותי, פסיבי, ניגרר. אדם יכול להיות בעל כישורים חברתיים טובים ויכולות קוגניטיביות לא גבוהות, אולם, הוא עשיר בביטחון עצמי ובדימוי עצמי גבוה הודות למערכת תמיכה משפחתית ו/או סביבתית טובה.

לפי סופר, פעם בשנות ה'90' 80' מי שהיה / הייתה תלמיד מצליח בלימודים, היה מצליח חברתית, בגלל שהמערכת שיפרה את הביטחון העצמי שלו בעזרת הערכות טובות. מי שלא הצליח בלימודים לא הצליח חברתית, בגלל שהביטחון העצמי שלו נפגע על ידי המערכת. רייס קובעת, שאין קשר בין השניים.

הספר

בית

ביבליוגרפיה

דיון

חקר אישי

יישום בבית הספר

מיומנויות קוגניטיביות

נורמות חברתיות

כישורים חברתיים

כיצד משפיעים כישורים חברתיים על התקדמות הכיתה בלמידה?

ארזי קובעת שכישורים חברתיים בכיתה עשויים לסייע באופן משמעותי להתקדמות הכיתה בלמידה: כיתה מגובשת, כיתה שיש בה עזרה הדדית, כבוד הדדי, התחשבות בזולת, קבלת השונה - זו כיתה שבה יש אקלים חברתי חזק ותומך שסייע בלי ספק להתקדמות הכיתה בלמידה.

טירולר טוענת שכישורים חברתיים לא בהכרח מקדמים למידה בכיתה. ישנן דוגמאות רבות בהן הכישורים החברתיים מתבטאים ביחסים אישיים טובים, בעזרה הדדית והיעדר תחרותיות.

רייס קובעת שהצלחה לימודית תלויה בעבודה קבוצתית. אבל אין תשובה חד משמעית כשמדובר בבני אדם.

מה בית הספר מפתח יותר אצל תלמידים בחטיבת הביניים - יכולות קוגניטיביות או יכולות חברתיות?

ארזי טוענת, שבחטיבת הביניים ב"הר וגיא" הדגש הוא יותר על הצד הלימודי, מכיוון שבגילאים האלו יש יותר חששות של תלמידים להיות עם תכונות מנהיגות שעלולות לפגוע במעמד החברתי לדעתם. אבל גם בחטיבת הביניים יש עדיין הזדמנויות לפתח יכולות חברתיות.

בחטיבה עליונה אנו רואים שיתוף פעולה גדול יותר מצד התלמידים בהשתתפות בנושאים של מנהיגות חברתית.

לדעת טירולר, בחטיבת הביניים מושם דגש חזק יותר על היכולות המתבטאות בעיקר בפעילויות החברתיות שמחוץ לכיתה. הדגש על יכולות קוגניטיביות בולט יותר בחטיבה העליונה, בשל בחינות הבגרות.

לדעת רייס, בית הספר מקנה 60% ידע קוגניטיבי ו-40% כישורים חברתיים, וזו חלוקה טובה.

הספר

בית

ביבליוגרפיה

דיון

חקר אישי

יישום בבית הספר

מיומנויות קוגניטיביות

נורמות חברתיות

כישורים חברתיים

מה יותר קשה לילדים בגילי בבית ספר הר וגיא - לפתח יכולות קוגניטיביות או יכולות חברתיות?

לדעת ארזי יותר קשה לפתח יכולות קוגניטיביות מכיוון שהן נשענות על ביטחון עצמי, קבלה עצמית, אמונה ביכולות שלי וילד צריך להרגיש מספיק פנוי ובטוח כדי לפתח יכולות קוגניטיביות.

לדעת טירולר השאלה איננה רלוונטית, מכיוון שאם לתלמיד ישנן יכולות קוגניטיביות גבוהות הוא יביא אותן לידי ביטוי, מכיוון שבית ספר הר וגיא מטבעו איננו חוסם תלמידים בעלי יכולות קוגניטיביות גבוהות.

טירולר: "נהפוך הוא! בית הספר מעודד תלמידים אלה. כך גם לגבי יכולות חברתיות שכאמור מגיעות לביטויין המלא בעיקר בפעילויות הלא פורמאליות. לפיכך, לפחות בחטיבת הביניים, בית הספר מעודד הן את היכולות הקוגניטיביות והן את היכולות החברתיות".

סופר טוענת, שאינה יודעת מה יותר קשה. כי לפי בית הספר יכולות קוגניטיביות זה לא יצירתיות מחשבתית, זה יכולת לזכור ולשנן.

"היום צריך ללמד איך ללמוד ואיך לחשוב, ולא מה ללמוד או מה לחשוב" טוענת סופר.

רייס טוענת שהאדם מתפתח באגוצנטריות ולכן יותר קשה לפתח כישורים חברתיים כי כישורים חברתיים משמעותם להסתכל על החברה.

הספר

בית

ביבליוגרפיה

דיון

חקר אישי

יישום בבית הספר

מיומנויות קוגניטיביות

נורמות חברתיות

כישורים חברתיים

סקר

תוצאות סקר שנערך בין תלמידי כיתות ט' בבית הספר "הר וגיא". השתתפו 31 תלמידים, בהם 17 בנות ו-14 בנים. הסקר הוגש באמצעות שאלות פתוחות, אך ללא ראיונות, בסוגריים מצוין מספר המציינים תשובה זהה.

מה הם הכישורים החברתיים לפי דעתך

היכולת להשתלב בחברה (18), לקבל את השונה (5), לא לפחד להיפתח לחברה (3) כריזמטיות (2), להיות אהוב על הכלל (2), יצירת קשרים חברתיים (1), לא להיכנע ללחץ חברתי (1), מנהיגות (1) תכונות שבאות לידי ביטוי בעת התקשרות חברתית (1).

איפה למדת את הכישורים החברתיים שהזכרת

בחיים (10), בבית (9), בית הספר (9), בחוג (3), בישוב (3), גן (2), במסגרות שפוגשים אנשים (2), לבד (1), כל הזמן (1), בכיתה ו' (1), לא למדתי (1), חברים (1).

איך למדת אותם

דרך התנסות (18), למידה בהסתכלות (2), ניסוי וטעיה (1).

האם הם עוזרים לך

כן (20), לא (1)

איך הכישורים החברתיים עוזרים לך

עוזרים בעת מפגש עם אנשים אחרים (16), עוזרים להנהיג אנשים (2), בלעדיהם הייתי בודד (1), כדי שתהיה חברה יותר טובה (1), עוזר לדעת להתמודד עם דברים (1).

הספר

בית

ביבליוגרפיה

דיון

חקר אישי

יישום בבית הספר

מיומנויות קוגניטיביות

נורמות חברתיות

כישורים חברתיים

מהי כריזמטיות לפי דעתך

יכולת להוביל / שכנוע (7), מישהו שלא מתפשר על הדעה שלו (4), יכולת דיבור (3), מנהיגות (2), בטחון עצמי (2), נוכחות חזקה (1), אכפתיות (1), כח רצון (1), לשאוף ליותר (1), כח הנובע מתמיכה חברתית בבן אדם (1), קסם אישי (1), אחריות (1), בגרות (1), יוזמה (1)

פתיחות לאחר, אחד הכישורים החברתיים שהוזכרו על ידי הנשאלים, והם עוזרים להשתלב בחברה

איזה תכונות יש לאדם כריזמטי

מנהיג (8), לא להתפשר על הדעה שלך (6), ביטחון עצמי (4), יכולת הובלה/שכנוע (4), אחראי (3), קבלת השונה (3), חכם (3), כח רצון (1), גמישות (1), אכפתיות (1), קסם אישי (1), יכולת תקשורת (1), בגרות (1), יוזמה (1), חברתי (1), כנות (1), אמיץ (1), סבלני (1), יודע לשמש דוגמה אישית (1), יכולת דיבור טובה (1).

מה יותר חשוב - להצליח בלימודים או להיות בקובל בחברה

גם וגם (9), לימודים (9), חברה (4),

מה יותר קשה, להצליח בלימודים או להיות מקובל חברתית

חברתית (12), לימודים (8), גם וגם (4)

הספר

בית

ביבליוגרפיה

דיון

חקר אישי

יישום בבית הספר

מיומנויות קוגניטיביות

נורמות חברתיות

כישורים חברתיים

סיכום הסקר

מה הם הכישורים החברתיים לפי דעתך

רוב הנשאלים חושבים, שיכולות חברתיות הן היכולת להשתלב בחברה.

איפה לומדים כישורים חברתיים

רוב הילדים ענו, שלומדים כישורים אלה בחיים, בבית הספר ובבית. רוב התשובות מתייחסות למקומות שיש בהם אינטראקציה חברתית. רוב גורף חושב שלומדים כישורים דרך התנסות. הכישורים החברתיים עוזרים בעת מפגש עם אנשים.

מהי כריזמטיות ואיזה תכונות יש לאדם כריזמטי

נמצאה הטרוגניות הכי גדולה בתשובות, אך עדיין ארבע התשובות הכי נפוצות כמעט זהות.

בשאלה "מהי כריזמטיות" הנפוצות הן: יכולת להוביל/ שכנוע, מישהו שלא מתפשר על הדעה שלו, יכולת דיבור, מנהיגות, בטחון עצמי.

בשאלה "איזה תכונות יש לאדם כריזמטי" ארבע תשובות הנפוצות הן: מנהיג, לא להתפשר על הדעה שלך, ביטחון עצמי, יכולת הובלה/שכנוע. מכאן עולה, שבעיני התלמידים, אדם כריזמטי הוא: מנהיג בעל יכולת הובלה טובה עם ביטחון עצמי שלא מתפשר על הדעה שלו.

מחצית מהתלמידים חושבים, שיותר קשה להצליח חברתית, אבל רק פחות מ-20% מהילדים חושבים, שהצלחה חברתית יותר חשובה מהצלחה בלימודים.

לפי הנשאלים, לומדים את הכישורים החברתיים כאשר יש אינטראקציה חברתית

הספר

בית

ביבליוגרפיה

דיון

חקר אישי

יישום בבית הספר

מיומנויות קוגניטיביות

נורמות חברתיות

כישורים חברתיים

דיון

עבודה זו דנה בלימוד ופיתוח הכישורים החברתיים בבית הספר "הר וגיא" בפרט ובמערכת החינוך בכלל. מטרת עבודה זו היא לבדוק את השפעת בית הספר על פיתוח הכישורים החברתיים. כישורים חברתיים הם אוסף התפקודים המאפשר לפרט לתפקד במישור הבינאישי בצורה מותאמת. כישורים אלה הם: היכולות לראות את האחר, לזהות את הרצונות והקשיים שלו, יכולות הקשבה, לוותר ולהתפשר, יכולות לבטא את עצמי. חוש הומור וכל היכולות שעוזרות לפרט להתחבר על אנשים ולהשתלב בחברה בצורה שלא תפגע באחר. הכישורים החברתיים שבהם דנה עבודה זו הם: מנהיגות, הפנמת נורמות חברתיות וכריזמטיות. הטענה המרכזית בעבודה זו היא, שלבית הספר תרומה גדולה לפיתוח הכישורים החברתיים.

מסקירת הספרות עולה, כי לתהליך החיברות חשיבות מרכזית בהתפתחות הילד. רוב הלימוד של הכישורים החברתיים נעשה על ידי סוכני החיברות שמניעים את תהליך החיברות. תהליך החיברות מתבצע בעיקרו על ידי ארבעה סוכני חיברות: המשפחה, בית הספר, תקשורת המונים וקבוצת השווים. עבודה זו דנה רק בחיברות המתבצע באמצעות בית הספר.

יש כמה מאפיינים שמבדילים את בית הספר משאר סוכני החיברות:

- בבית הספר הילדים מתקדמים מכיתה לכיתה במרווח של שנה.
- התלמידים מנתקים כל שנה קשר עם קבוצת מורים אחת ויוצרים עם קבוצת מורים חדשה.
- התלמידים עוברים את בית הספר בקבוצת גיל אחידה.

הממצאים המרכזיים בעבודה הם: רוב האנשים לומדים את הכישורים החברתיים דרך ניסוי וטעייה. התלמידים לומדים בבית הספר לא רק מהידע שהוא מקנה להם, אלא גם מהחוויות שהוא מיצר להם.

הספר

בית

ביבליוגרפיה | דיון | חקר אישי | יישום בבית הספר | מיומנויות קוגניטיביות | נורמות חברתיות | כישורים חברתיים

בבית הספר התלמידים לומדים להפיק לקחים, להגיע לתובנות ולהפנים נורמות חברתיות. בית הספר מאפשר לתלמיד לרכוש כישורים חברתיים, מקנה ערכים הרצויים לחברה ומאפשר לתלמיד ללמוד לבטא את עצמו. אפשר לפתח מנהיגות בבית הספר. **מהראיונות** עלה, כי בבית הספר אפשר לחזק את הכישורים החברתיים, כאשר התלמיד מגיע עם הבסיס המתאים. בית הספר מפתח כישורים חברתיים גם בעזרת הקניית ידע, כלומר למידה תאורטית, וגם בעזרת למידה מעשית על ידי יצירת חוויות לתלמיד. המרואיינות חלוקות בדעותיהן באשר לקשר בין היכולות החברתיות וישומן בבית הספר. לדעת ארזי ילד עם יכולות קוגניטיביות עשוי להיות בעל כישורים חברתיים טובים. לדעת רייס אין קשר בין יכולות קוגניטיביות לכישורים חברתיים. לפי ארזי כישורים חברתיים בכיתה עשויים לסייע באופן משמעותי להתקדמות הכיתה בלמידה. לפי טירולר כישורים חברתיים לא בהכרח מקדמים למידה בכיתה. בחטיבת הביניים ב"הר וגיא" הדגש הוא יותר על הצד הלימודי.

מתשובות הנשאלות לעבודה זו, עולה כי כריזמטיות היא אוסף של תכונות מולדות וצמיחה במערכת משפחתית וחברתית תומכת. זו תכונת אישיותית שיכולה להתפתח מהילדות הראשונה. אם הילד חסר את הבסיס הראשוני הזה אין אפשרות משמעותית לפתח את התכונה הזו בהמשך החיים. כריזמטיות אי אפשר לפתח, בניגוד למנהיגות. לפי התשובות שענו הנשאלות, מנהיגות הינה שילוב של כישורים חברתיים וכריזמטיות. מנהיגות היא מצב שבו אדם מוביל אנשים אחרים. לפי סופר בית הספר יותר מדכא את המנהיגות מאשר מפתח אותה. לפי רייס תרומה לקהילה מכשירה אותך להיות מנהיג. מנהיג חייב לצמוח מלמטה.

באשר לפיתוח מנהיגות חברתית ב"הר וגיא", אומרת ארזי כי במקביל לכל שעות הלמידה, ישנן שעות של הובלת מנהיגות חברתית במסגרת נושאים חברתיים שנלמדים בבית הספר "הר וגיא". בית הספר מזמין את התלמידים להיות שותפים למשימות חברתיות שונות כמו: סמינר מנחים עמיתים בנושאי כישורי חיים שונים, מניעת עישון, שתייה, אהבה וחברות, הנחייה של יום העיון לזכר אסון המסוקים, השתתפות במועצת תלמידים ומועצה ירוקה. גם ביום יום, במסגרת שעורי חברה יש לתלמידים בעלי נטייה למנהיגות הזדמנות לפעול. כל זאת בעידוד, ליווי והנחיית צוות המורים, היועצים, הריכוז החברתי. כל אלה עשויים לפתח מנהיגות.

הספר

בית

ביבליוגרפיה	דיון	חקר אישי	יישום בבית הספר	מיומנויות קוגניטיביות	נורמות חברתיות	כישורים חברתיים
-------------	------	----------	-----------------	-----------------------	----------------	-----------------

טירולר אומרת כי בית הספר עשוי לסייע רבות לתלמידים לפתח תכונות של הובלה ומנהיגות, בעיקר דרך הפעילות הלא פורמלית: טיולים; ארועי ספורט ואירגון מסיבות. כמון כן שיתוף התלמידים באירועים המאפשרים להם להפגין כישוריהם בתחום המוזיקה, האירגון, הספורט, התאטרון, אירגון הבמה, כגון: תאורה, ציור, נגרות, תפאורה, נהיגה לבעלי רישיון, תקשורת, ווידאו, טלוויזיה, הגברה וכולי.

רייס טוענת, ש"הר וגיא" משקיע אנרגיה רבה וזמן רב בפיתוח כישורים חברתיים. יש שיעורי מנהיגות, שבהם דנים על מנהיגים ודילמות מוסריות ומתמודדים עם אתגרים חברתיים שבהם צריך להשתמש ביכולת הובלה וארגון. יש פרוייקט "יפעת", שבו כל ילד בכיתה י' תורם 60 שעות עבודה לקהילה.

מהסקר שנעשה בעבודה זו נמצא, כי רוב הנשאלים אומרים שכישורים חברתיים זו היכולת להשתלב בחברה, והם עוזרים לך בעת מפגש עם אנשים. הנשאלים חושבים, שאפשר ללמוד את הכישורים החברתיים דרך התנסות בחיים, בבית הספר, בבית ובמקומות שיש אינטראקציה עם החברה. בעיני הנשאלים, אדם כריזמטי הוא: מנהיג בעל יכולת הובלה טובה עם ביטחון עצמי שלא מתפשר על הדעה שלו. מחצית מהתלמידים חושבים, שיותר קשה להצליח חברתית, אבל רק פחות מ-20% מהילדים חושבים, שהצלחה חברתית יותר חשובה מהצלחה לימודית.

השוואות:

הטענות של דריבין ומישוניס, שאומרות שמטרתו של בית הספר היא לא רק להקנות ידע, אלא גם לחברת; שהתלמידים לומדים לא רק מהידע שבית הספר מקנה להם, אלא גם מהחוויות שהוא מייצר להם ושבתית הספר התלמידים לומדים לקבל נורמות חברתיות ולקחים - עולות בקנה אחד.

הטענה של קורין וקלסר שרוב האנשים לומדים את הכישורים החברתיים דרך ניסוי וטעיה עולות בקנה אחד עם ממצאי הסקר. הטענה של ארזי וטירולר שהמיומנויות הקוגניטיביות עשויות להשפיע על הכישורים החברתיים סותרת את הטענה של רייס שאין קשר בין השניים.

הספר

בית

ביבליוגרפיה

דיון

חקר אישי

יישום בבית הספר

מיומנויות קוגניטיביות

נורמות חברתיות

כישורים חברתיים

הטענה של סופר שבית הספר מדכא את המנהיגות יותר מאשר הוא מפתח אותה סותרת את הטענות של שמחון, טירולר ארזי ורייס, שאומרות, שיש לבית הספר תרומה לפיתוח המנהיגות. הטענות של רייס, ארזי, טירולר וארזי, שאומרת שאי אפשר לפתח כריזמטיות עולות בקנה אחד.

מסקנות:

המסקנות שלי מעבודה זו הן כי בית הספר תורם רבות לפיתוח הכישורים החברתיים. מטרתו החשובה של בית הספר היא לא רק הקניית הידע לתלמידים, אלא לימוד הנורמות החברתיות ופיתוח הכישורים החברתיים. בחטיבת הביניים יש דגש יותר גדול מאשר בתיכון על פיתוח היכולות החברתיות. אני סבור כי יש לכישורים הקוגניטיביים השפעה על הכישורים החברתיים. בית הספר מפתח מנהיגות אצל רוב התלמידים רק בפעילויות הבלתי פורמליות. בית הספר לא מפתח כריזמטיות.

המלצות

היה מומלץ בעבודה זו לעשות חקר אישי יותר רחב עם אנשי בית הספר "הר וגיא". אני חושב כי יש בבית הספר "הר וגיא" ובבתי ספר בכלל מקום להכניס יותר שעורים, פעולות שמביאים לידי ביטוי את יכולות המנהיגות. פעולות אלה צריכות לבוא בצורה מהנה כדי שכל הילדים ירצו להשתתף בה. פעולות אלה יכולות להיות: אירגון מסיבה; הנחיית שיעור; אירגון משחקים חברתיים ועוד.

הספר

בית

ביבליוגרפיה

דיון

חקר אישי

יישום בבית הספר

מיומנויות קוגניטיביות

נורמות חברתיות

כישורים חברתיים

ביבליוגרפיה

דריבין, ר., (1969), "תרומת בית הספר ללימוד נורמות", בתוך מגמות: רבעון למדעי ההתנהגות, 16 (3): 207-228

הרפז, י., (2012), "מהות החינוך - מחשבות בעקבות הזמנת העורכים" בתוך חינוך – מהות ורוח, עורכים: ישעיהו תדמור, עמיר פריימן, יהודית שטיימן, עפרה פרי, בלה טאובר, מכון מופ"ת, תל אביב.

משוניס, ג'ון ג'., (1999), סוציולוגיה, האוניברסיטה הפתוחה, רעננה.

קורין, ד. קסלר, מלי. (2004) כישורים חברתיים, סיכום הרצאה

שמחון, א., (2006), "קמים מהכיסא", בתוך עיונים בחינוך בחברה בטכנולוגיה ובמדע, גיליון 3: 57-62

אבניאון, א., (2002), מילון ספיב

(2013), כריזמה, בתוך: ויקפדיה.